

СИЛЬНІ ТА СЛАБКІ.

**НОТАТКИ ПІСЛЯ
ПЕРЕГЛЯДУ
«ЧУЖОЇ МОЛИТВИ»**

ТАРАС ЧУХЛІБ:

**«КРИМСЬКІ ТАТАРИ ЗАВЖДИ
ВМІЛИ БОРОТИСЯ ЗА СВОЮ
САМОБУТНІСТЬ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ...»**

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

№ 21
26.05.2017

www.svitlytsia.in.ua

Попри скептичні прогнози з приводу мосту через Керченську протоку, його будівництво розпочато і триває. Цей процес підкріплено потужним інформаційним супроводом, основна мета якого – втиснути у свідомість «кримського народу» та інфікованих пропагандою росіян картину щасливого майбутнього, що настане одразу після закінчення «стройки века», тобто побудови цього мосту. У цьому матеріалі не йдеться про те, чи впаде, чи стоятиме цей міст, а звертається увага на те, про що не говорять у російських ЗМІ і чому приділено недостатньо уваги в медіа просторі.

ЯРОСЛАВ САМОВИДЕЦЬ

БОЧКА ДЬОГТЮ В БЕТОН КРИМСЬКОГО МОСТУ

Міст будують. Російські медіа розкручують тему вирішення всіх проблем у Криму (ціни на товари знижуються, туристи ріками потечуть на півострів, нарешті з'явиться сухопутний коридор і буде виправлено оту помилку природи, через яку півострів зазнавав віковичних утисків від «країни-окупанта», під якою сьогодні розуміють Україну, тощо). З метою пояснення невідповідностей між телекартинкою і своєю реальністю «кримський народ» активно використовує тезу: «Ось збудують міст – і тоді всі проблеми вирішаться!». Ця теза вживається не стільки для пояснення

комусь причин власних проблем, скільки для самозаспокоєння. Але будівництво триває, і воно, вочевидь, має завершитися. Хочеться лише побажати «кримському народу», щоб це будівництво тривало якомога довше. Ні, не для того, щоб затягнути наближення їхнього «щастя», а для того, щоб відтягнути

наближення нового спалаху мігрени в їхніх головах. Бо доведеться знову мучитися, щоб вигадати нове виправдання причин своєї зради і вщент розтоптаних надій. Чому надії будуть розтоптани? Бо: 1) міст не вирішить наявних проблем; 2) міст частково заткне дірки, відтак лише увиразнить проблеми Кри-

му; 3) міст – спроба здушити горло Криму на Перекопському перешийку і примусити півострів «дихати» через «інші органи».

Тепер про ці три моменти детальніше.

1. «Стройка века» (може стати «вековою стройкою») – це побудова мосту з 4-ма смугами для автомобільного руху та 2-ма заліз-

ничними коліями. Навіть нефаховим поглядом зрозуміло, що такого коридору катастрофічно недостатньо для нормального «дихання Криму». Прикладів цьому можна знайти предостатньо. Якимось художницею Іриною Вишеславською, перебуваючи в нашій редакції, поділилася своїм влучним спостереженням: у Києві є 9 мостів, яких критично мало для нормального сполучення, а один берег міста за кількістю населення майже дорівнює населенню Криму...

ДАЛІ БУДЕ...

«СВЕТЛЫ Ж СЛЕД БУДЗЕ ВЕЧНА ЖЫВЫМ»:

СТОЛІТТЯ СМЕРТІ МАКСИМА БОГДАНОВИЧА

8

Прем'єра нового фільму Ахтема Сеїтаблаєва «Чужа молитва» відбулася 18 травня, у день скорботи за жертвами сталінської депортації. Зрозуміло, чому творці фільму обрали саме цей день: основною сюжету стала історія Саїде Аріфової, котрій вдалося врятувати від нацистів десятки дітей, але не вдалося врятуватися самій від «визволителів».

ВАЛЕРІЙ ВЕРХОВСЬКИЙ

Устрічці не буде всепереможних супербійців спецпризначення, крутих поворотів сюжету та несподіваної кульмінації та щасливої розв'язки. Власне, фабула «Чужої молитви» була оприлюднена багато разів у анонсах та режисерських інтерв'ю. Йдучи на сеанс, глядач знає, про що йому повідає екран, усе інше складається з «як». Як написано сценарій, як знято, змонтовано, як поставлене світло, як зіграно виконавцями... На тлі надуманості, зарозумілості, що перетворилася на тенденцію вітчизняного ніби кінематографа, простота цього фільму заворожує. Простота рішень не викликає жодного розчарування, а межує з простотою досконалості.

Коли навколо лютує буремне лихоліття і сильні світу цього втілюють свої химерні прагнення, слабким доводиться ховатися, молитися і сподіватися. Але Господь – не в силі, а в любові. І від-

СИЛЬНІ ТА СЛАБКІ. НОТАТКИ ПІСЛЯ ПЕРЕГЛЯДУ «ЧУЖОЇ МОЛИТВИ»

стань до неба вимірюється ірраціональною величиною – вона може дорівнювати або безкінечності, або нулю. Третього не дано.

Героїня опинилася у ситуації, яку за правилами кінодраматургії слід назвати вибором, та сказати «вибір» – не сказати нічого, коли обставини життя стискають, мов лещата: можна кинути чужих дітей на поталу і вірну загибель або, наражаючи на небезпеку і себе, і «своїх» дітей з дитбудинку, врятувати...

Героїню талановито зіграла молода українська акторка Лілія

Яценко; у кадрі її неможливо відрізнити від щирої кримської татарки... А втім, хіба ми, українці та кримці, так уже різьчемо відрізняємося?

Гірке запитання єврейського хлопчика, котрий ледве втік від есесівців: «За що вони нас ненавидять?» – лишається без відповіді. Відповіді не знайдеш, допоки шукаєш її на полі ненависті. Відповідь часто є там, де в жодному разі не сподіваєшся знайти. Її дає вихователька дитячого будинку, проста дівчина, беззахисна перед

ними, у кого є влада і зброя, проте немає «химери совісті».

Відповіддю цією стають слова такбіру: «Аллаху Акбар!» Навчивши молитви чужою мовою, давши імена з традиції іншого народу, дівчина Саїде рятує їх від неминучої загибелі. Вони мають єврейські імена, але отримують ще й кримськотатарські, вони вивчають мусульманську молитву, проте цим ніхто не відбирає в них віру предків. Навпаки, це тиранічні режими, один під свастикою, інший під зіркою, примушували забувати, хто ти є, рід і віру.

Людина, визнавши, що Бог Великий, вже ніколи не буде маленькою, не відступиться від правди і не втратить гідності навіть у стражданнях, не виправдуватиметься посиланням на накази «сильних світу цього».

І буде всім «гейм-овер», після якого – стане зрозуміло, хто насправді великий, а хто дрібний.

Виконавець ролі жорстокого нациста Себастьян Антон на присвяченій показові фільму пресконференції сказав українською мовою (якою він чудово володіє), але з німецькою прямою, що цей фільм принципово відмінний від продукції, яка знімається у країнах колишнього СРСР, охарактеризувавши сучасне пострадянське кіно як профанацію.

Справді, на тлі «чорнушного» кінопотопу, що ствердженням нібито всесильності зла виправдовує світогляд пристосуванства, «Чужа молитва» не просто вирізняється з каламуті, а зухвало ламатиме стереотипи, що склалися. Цим фільм, гадаю, і дратуватиме деяку частину аудиторії та, на жаль, мабуть, значну частину колег-кінематографістів.

Фільм знято українською мовою; попередня робота режисера, «Хайтарма», була знята російською зі вкрапленнями кримськотатарської – тобто мовами, якими і розмовляли Амет-хан Султан та всі інші учасники подій. Але Ахтем Сеїтаблаєв відкинув усі натяки щодо невідповідності мови фільму мові реальних учасників тих подій, зазначивши, що реальні мешканці міжвоєнного Криму володіли кількома мовами і вільно користувалися ними у спілкуванні.

Отже, українське кіно отримало не просто нову цікаву, талановиту картину – «Чужа молитва» стане знаковою стрічкою і дасть необхідний поштовх розвитку усього кінопроцесу в країні.

український прапор на крейсері «Пам'ять Меркурія» 12 листопада 1917 р. (фото з журналу «Кірилла» - № 2 (106), лютий 2012)

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО МОРЯ

29 квітня 1918 року в Севастополі на лінійних крейсерах та інших кораблях Чорноморського флоту були підняті українські національні прапори.

До Києва надіслано телеграму: «Цього числа Севастопольська фортеця і флот, що перебувають у Севастополі, підняли українські прапори. Командування обійняв контр-адмірал Сабіт».

У квітні 1919 року Морське міністерство Української Народної Республіки постановило цей день оголосити днем Свята Українського Державного Флоту та Днем Свята Українського Чорного Моря.

Створено меморіальним групом фільму «Тризуб Нептуна» за даними Ігора Гриценка та Андрія Іванця. 29 квітня 2018 р. Музейник, Леонід Прохоренко

підполковник Неклюдов Микола Караманович (1888 – після 1938) Начальник відділу корабельного будівництва Морського міністерства

контр-адмірал Ключковський Ігнатій Євгенович (1872-1938) Командувач Чорноморського флоту

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО МОРЯ

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

12 травня в Києві кінорежисер Іван Канівець і кримський історик Андрій Іванець презентували інфографіку на честь Дня Українського моря, який відзначається 29 квітня на честь підняття цього дня у 1918 році в Севастополі українських прапорів над кораблями Чорноморського флоту, і закликали органи влади та громадськість розпочати активну підготовку до відзначення наступного року 100-річчя цієї знаменної дати. Про це повідомила прес-служба ГО «Таврійська гуманітарна платформа».

ІГОР СВІТЛИЧАНИН

Ініціатором створення інфографіки на честь Дня Українського моря став Іван Канівець – автор фільмів «Тризуб Нептуна», присвяченого украї-

нізації Чорноморського флоту 1917-1918 рр., та «Українська революція», керівник знімальної групи фільму «Генерація волі». Загалом створено 6 аркушів, на яких презентовані унікальне фото крейсера «Пам'ять Мерку-

рія» під українським прапором у 1917 році, акварель художника і колишнього вояка армії УНР Леоніда Перфецького «Піднесення українського прапору на Чорноморській флоті. 29 квітня 1918», фотографії діячів українського військово-морського будівництва 1917-1920 рр.

Крім Андрія Іванця, консультатції під час створення інфографіки надавав запорізький історик Ігор Гриценко, автор монографії «Український Державний Флот у 1917-1919 рр.».

«Якщо ми втілимо мрію епохи Перших визвольних змагань про потужні військово-морські сили, це буде найкращим вшануванням 100-річчя подій 29 квітня. Але це ще не все. Для підтри-

мання на належному рівні потужних ВМС необхідно мати розвинуту індустрію і науку та багату державу, яка це зможе фінансувати», – переконаний Іван Канівець.

Своєю чергою, Андрій Іванець зазначив, що в рамках підготовки до ювілею у 2018 році, окрім випуску серій марок та монет, підготовки наукових публікацій, мистецьких акцій та фільмів, проведення наукових конференцій, варто було б запровадити щорічне відзначення Дня Українського моря на офіційному рівні з огляду на те, що питання про захист національних інтересів України на морі та в Криму через російську агресію сьогодні постає так само гостро, як і століття тому.

фото з Вікіпедії, ДЖЕЛ

ДЕСЯТЬ РОКІВ БЕЗ ВЛАСНОГО ПРОДОВОЛЬСТВА

Традиційно у довоєнному Криму м'ясо-молочним тваринництвом та вівчарством займалися переважно кримські татари та українці. А городництво досить успішно розвивалося у поселеннях болгар, греків та німців. Після їхньої насильницької депортації перші колонізатори, завезені з російської глибинки, тривалий час виявилися неспроможними пристосуватися до вкрай складних і примхливих природно-кліматичних умов безводного спекотного Криму. Тож ця перша хвиля переселенців у повоєнні роки не могла забезпечити відродження аграрної галузі. І майже по всіх підрозділах області станом на 1954 рік не досягла показників 1940 року.

ПЕТРО ВОЛЬВАЧ

Відсутність надійної кормової бази, перш за все фуражного зерна, соковитих кормів, сіна і нестача навіть соломи негативно позначалося на розвитку тваринництва, позбавляючи його перспектив. Тому за все повоєнне десятиліття в Криму на відміну навіть від сусідніх південних, південно-східних та центральних областей України владі так і не вдалося вирішити питання із забезпечення населення та відпочивальників головними продуктами харчування: м'ясом, молоком, картоплею та овочами власного виробництва.

Якщо проглянути матеріали українських державних архівів та кримські газети після 1954 року, то переважна більшість урядових, партійних постанов та рішень союзних і республіканських міністерств стосувалося головним чином проблем розвитку сільського господарства, курортного будівни-

Молокозавод, що розташовувався на місці нинішньої Ради міністрів АРК в Сімферополі, був перенесений за місто в район «Заводське»

Сімферополь. Ринок на місці нинішнього парку Треньова проіснував до 1957 року

Торговці на ринку до війни

цтва, водозабезпечення, будівництва житла, промислових об'єктів, доріг, закладів культури. Лише впродовж перших двох років (1954-1955 рр.) таких постанов та рішень прийнято десятки. Саме ці документи дозволяють провести об'єктивний зріз стану тієї чи іншої галузі і зрозуміти справжню мотивацію дарунку «старшого брата».

Підготовлена Кримським обкомом партії Довідка

Центральному комітету КПУ без зайвих статистичних маніпуляцій для громадськості та преси подає справжню картину стану сільськогосподарської галузі. Порівняно з довоєнним періодом урожайність оволевих культур скоротилась майже втричі і складала 51-54 ц/га. Такою ж низькою була й урожайність картоплі – 29,2 ц/га у 1952 році і 30 ц/га – у 1953 році. Через це державні плани заготівлі

овочів та картоплі із року в рік не виконувалися.

Порівняно з 1940 роком державна закупівля овочів у 1950-1953 рр. варіювала в межах 34-41 тис. тонн. Тоді як у 1940 році заготівля овочів складала понад 60 тис. тонн. З картоплі цей показник був ще нижчим. У 1940 році її у Криму заготовили майже 17 тис. тонн, а у 1950-1953 рр. обсяги державних заготівель картоплі коливались від 4,7 до 6,1 тис. тонн. Лише у 1952 році – найбільш сприятливому за погодними умовами році в області заготовили 9,1 тис. тонн картоплі. Величезні обсяги картоплі до Криму щорічно завозилися з України. Досить проблематичною була і доставка свіжої городини по неякісних дорогах на кримське Південнобережжя.

Отже, упродовж першого повоєнного десятиліття Кримська область, навіть при значно меншій кількості населення (понад 1 млн. чол.), не могла себе забезпечити основними продуктами харчування. Водночас при значно більшій чисельності населення у 1940 році з більшості позицій Кримська АРСР була самодостатньою.

Досить складною ситуація із забезпеченням населення Кримської області склалася і з м'ясом, молоком та з їхніми державними закупівлями. Якщо по молоку порівняно з довоєнним періодом спостерігалось помітне зростання заготівель-

них обсягів (90,4 тис. тонн – у 1940 році, у 1952 році – 44,2 тис. тонн і 61,4 тис. тонн – у 1953-му), то по м'ясу ситуація була значно гіршою. Зауважимо, що збільшення обсягів заготівлі молока у післявоєнні роки пов'язано перш за все із значним зростанням площ сінокісних земель пасовищ та вигонів. Адже землі сотень тисяч депортованих залишились без обробітки і перетворились у пасовища. До того ж переселенці з України та Росії прибували на півострів із власною худобою та птицею. Якщо переселялися села і колгоспи, то до Криму залізницею транспортували також і худобу – корів, волів, коней.

Саме через це у Кримській області у повоєнні роки, особливо в останні роки перед передачею області Україні, збільшилося поголів'я великої рогатої худоби (104,8 тис. голів у 1940 році і майже 150 тис. голів у 1953 році), майже вдвічі зросла і кількість корів (26,4 тис. голів у 1940 році і 45,9 тис. голів у 1953 і 57 тис. голів у 1954 році). Подібна тенденція зберігалася і з поголів'я свиней. До війни поголів'я свиней у всіх категоріях господарств складало 39,4 тис. голів, а у 1953-1954 роках воно досягло 73 тис. голів. Таке зростання поголів'я свиней у Криму у післявоєнний період пов'язане із зміною етнічного стану населення, викликаного депортацією. Переселенці, як і депортовані кримські татари, продовжили займатися вівчарством.

Через війну і виселення кримських татар у Криму різко впало поголів'я коней (81 тис. голів у 1940 році і 46,4 тис. у 1954 році). Птахівництво було, мабуть, єдиною галуззю, в якій порівняно з 1940 роком спостерігався помітний прогрес. Якщо у 1940 році у різних категоріях господарств у Криму нараховувалося 338 тис. голів птиці (переважно курей), то у 1953 році їхнє поголів'я зросло до 1554 тис. голів.

Гострий дефіцит м'яса у Криму відчувався упродовж

майже 10-12 повоєнних років. Подолати його Україна у перші роки після передачі області також не могла. Хоч це завдання було одним із найважливіших і найпріоритетніших. Нестачу м'яса влада, як і у попередні роки, намагалася вирішити за рахунок його завезення з інших областей України. Возити м'ясо через Керченську переправу було не вигідно, а у період сильних буревіїв і досить небезпечно.

Справжнім лихом для Криму у повоєнні роки стала майже цілковита деградація малопотужних, погано оснащених м'ясозаводів. Крім того, досить нерозвинутою в області була мережа м'ясних магазинів. М'ясо навіть у Сімферополі продавалось головним чином на колгоспному ринку, розташованому у центрі міста (нині це парк Треньова), матеріально-технічна база якого була вкрай незадовільною, а санітарно-епідеміологічний стан просто жахливим. Тому спалах гострих інфекційних захворювань як у самому місті, так і на Південнобережжі були досить поширеним явищем.

Слід зазначити, що перші пристойні м'ясні магазини у центрі Сімферополя, як і у більшості районних містечок, були відкриті лише після передачі Криму Україні. Тоді ж на вулиці Карла Маркса, що в самому центрі, було відкрито славетні магазини «Українська ковбаса», «Українська паляниця» та багатющий магазин кримських марочних вин, кримської садовини. Саме за часів України на вулицях кримських міст зі стерильно чистих лотків у сніжно-білих халатах, на подив навіть москвичів і лєнінградців, стали масово продавати населенню охолоджену птицю та кроликів.

Упродовж наступного повоєнного десятиліття Україна та український народ успішно вирішили майже всі найгостріші кримські проблеми, які впродовж першого повоєнного десятиліття не змогла вирішити Російська Федерація.

Нещодавно у Видавничому домі «Києво-Могилянська академія» побачила світ наукова монографія «Козаки і татари. Українсько-кримські союзи 1500 – 1700 років» доктора історичних наук, провідного наукового співробітника Інституту історії України НАН України Тараса Васильовича Чухліба. Напередодні проведення презентації цього видання наш кореспондент поспілкувався з автором книги про окремі сторінки історії взаємин між кримськими татарами й українцями: від XVI–XVIII століття і до сьогодні.

– Тарасе Васильовичу, кримські татари і українці мають складну історію стосунків. Чи є в цій історії невіршені конфлікти, які можуть позначитися на стосунках двох народів сьогодні?

– Як відомо, українсько-кримськотатарські відносини мають глибоку історичну традицію, що закорінена в давні часи. Як фахівець з історії XVI–XVIII століття можу сказати, що татарсько-турецький фактор займав не останнє місце у зовнішній політиці ранньомодерної Української держави – Війська Запорозького (Гетьманщини). Протягом багатьох століть українське козацтво торувало собі шлях до Чорного моря, а у стосунках зі Стамбулом та Бахчисараєм були різні періоди співіснування – від наступальних військових походів до політичної залежності та миру. Свого часу український геополітик Юрій Липа зазначав, що потяг українців до опанування берегів Чорного та Азовського морів був чи не найважливішим історичним завданням України. Власне, тому втрата Українською державою Кримського півострова у 2014 році не тільки знецінює багатокітву боротьбу українського народу, але й може призвести до втрати нашою країною спочатку територіаль-

ІСТОРІЯ І ЖИТТЯ

ТАРАС ЧУХЛІБ: «КРИМСЬКІ ТАТАРИ ЗАВЖДИ ВМІЛИ БОРОТИСЯ ЗА СВОЮ САМОБУТНІСТЬ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ...»

XVII століття, але й спорадично відновлювалися у XVIII столітті. При цьому саме з початку цього століття бере гору тенденція розвитку мирних взаємин між Кримським ханством та козацькою Україною, їхнього об'єднання перед загрозою з боку більш сильного суперника. Відсутність протягом 1940–1990-х років на теренах «материкової» України власної тюркологічної школи сприяла тому, що, аналізуючи різноманітні проблеми історії українсько-кримських політичних взаємин XVI–XVIII століть, вчені головним чином зверталися до висвітлення їхніх конфронтаційних сторінок. У зв'язку з цим, багатьом дослідникам бракувало концептуальних та об'єктивістських підходів, що залежало від впливу політичної кон'юнктури на історіографію в умовах тривалого перебування України у межах Радянського Союзу. До того ж політичні відносини між Україн-

ної цілісності, а потім – незалежного статусу. Зазначу, що започатковані у 1648 році гетьманом Богданом Хмельницьким українсько-кримські міждер-

жавні політичні відносини у вигляді військово-політичного союзу з ханом Ісламом Гіреєм III активно тривали не тільки протягом усієї другої половини

“ Я є прихильником поступових кроків. Дайте спочатку звільнитися спільними зусиллями Крим від загарбників, а потім будемо думати про те, як разом мирно жити на своїй Батьківщині. Кримський півострів є спільною Вітчизною як для кримських татар, так і для українців. Думаю, що Українська держава буде спроможною забезпечити вільний розвиток своїх корінних народів...”

сько-Козацькою і Кримськотатарською державами у ранньомодерну добу світової історії характеризуються не тільки роками військового протистояння та взаємоторгнень, але й значною мірою дипломатичними перемир'ями та мирним співжиттям українців і татар у межах Східної та Південно-Східної Європи. Переконали, що усі політичні та інші конфлікти між нашими народами залишилися у минулому. Кримськотатарський народ згідно з Конституцією України є корінним народом нашої держави і нам спільно потрібно будувати своє майбутнє!

– До анексії Криму кримськотатарське питання для українських політиків та істориків було другим чи навіть третєорядним. Чому?

– Не можу відповідати за політиків, але думаю, що певне ігнорування багатьох проблем функціонування Криму у складі новітньої Української держави все ж таки було. Однак потрібно зазначити, що саме український уряд опікувався поверненням кримськотатарського народу на свою історичну батьківщину після довгих років його несправедливої депортації. Для українських істориків питання вивчення історії Криму та кримськотатарського народу ніколи не було «друго- чи третєорядним». За часи незалежності, з 1991 року, проведено десятки (якщо не сотні!) міжнародних і всеукраїнських конференцій з даного питання. Я особисто неодноразово брав участь на багатьох таких форумах у Сімферополі, Ялті та Бахчисараї, починаючи від 1995 й закінчуючи 2012 роками. Багато моїх колег з вивчення ранньомодерної історії України ось вже близько двох десятиліть років вивчають не тільки українсько-татарські відносини, але й безпосередньо досліджують історію Кримського ханства. Тут назвав би таких сучасних вітчизняних вчених-істориків, як Ярослав Федорук, Олександр Галенко, Олена Бачинська, Ферхад Туранли, Віктор Горобець, Віктор Брехуненко, В'ячеслав Станіславський, Володимир Газін, Борис Черкас, Віталій Грибовський. Це все, по суті, молоді люди, але за ці роки вони опублікували багато ґрунтовних наукових праць, де висвітлено різні сторінки минулого кримськотатарського народу та усіх народів, які населяли Крим з давніх часів. Науковцями проводилася й активна культурно-просвітницька робота в Криму. Зокрема, протягом 2003 року разом з колегами ми читали лекції і виступали з презентаціями своїх книг у Сімферополі, Севастополі та Керчі. Постійно до бібліотек Криму відправлялися наші наукові видання. Однак, очевидно, цього всього було замало.

– Що змінилося після анексії? Яке місце в останні три роки посідають кримськотатарські теми в наукових дослідженнях вітчизняних істориків? Чи впливає на науку політична кон'юнктура?

– Від початку новітньої окупації Російською Федерацією Кримського півострова наукова спільнота України звертає більшу увагу на висвітлення як історії Криму загалом, так і минулого та сьогодення українсько-кримських відносин. Починаючи з 2014 р., було проведено багато представницьких наукових форумів і семінарів, побачили світ ґрунтовні збірники наукових праць з історії Криму, де серед іншого висвітлю-

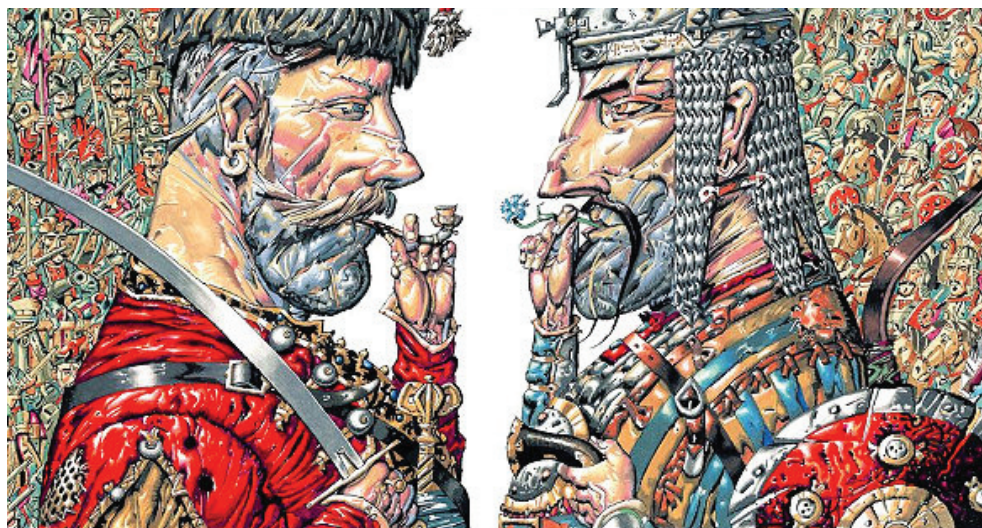
ється ранньомодерна доба у взаємовідносинах між Українським гетьманатом та Кримським ханством.

Унікальними стали такі наукові і науково-популярні видання, як «Крим: шлях крізь віки. Історія у запитаннях і відповідях» (К., 2014) та «Наш Крим: Зб. статей за матеріалами Першої Міжнародної наукової конференції «Крим в історії України», присвяченої 700-літтю спорудження мечеті хана Узбека в Старому Криму» (К., 2015). Інститут історії України та Інститут української археографії і джерелознавства НАН України започаткували на своїх сайтах окремі рубрики, присвячені історії та джерелам з історії Криму. Сьогодні у «Видавничому домі «Києво-Могилянська академія» побачила світ моя наукова монографія «Козаки і татари. Українсько-кримські союзи 1500-х – 1700-х років».

– Зростання активності кримських татар на півдні Херсонської області в останні кілька років викликало роздратування місцевих жителів і обурення серед деяких українських патріотів. Наскільки протести українців і твердження, що це українська земля, обґрунтовані з історичної точки зору?

– Протягом певних періодів на ці землі розповсюджували свою владу скіфські царі, хозарські кагани, половецькі та азовські мурзи, золотоординські та кримські хани. Врешті-решт турецькі султани володіли цією територією значно довше, ніж російські царі. Активне заселення Херсонщини українським людом розпочалося з кінця XVIII століття, однак до того тут проживали і кримські татари. Думаю, що окремі конфлікти між українцями і татарами є тимчасовими і, з одного боку, спричинені скрутною економічною ситуацією, а з іншого, – підбурюються з-за меж України ворожими силами.

За допомогою потужних інформаційних технологій, які спотворюють історію на

догоду загарбницькій політиці, у свідомості жителів Херсонщини насаджуються новітні імперські міфи. Цьому можна протиставити лише державну підтримку розвитку загальнонаціональної історичної науки,

культури та освіти, а головне – популяризацію через засоби масової інформації власного, «українсько-татарського погляду», на історичне минуле. А його ще потрібно виробляти. Зокрема, оригінальними залишаються спостереження видатного сходознавця Агатагела Кримського щодо антропологічної схожості українського і татарського етносів на території ранньомодерного Криму!

З 1709 до 1734 року значна частина запорозького козацтва перебувала під протекторатом кримських ханів, утворюючи т. зв. Кам'янську та Олешківську Січі на території сучасної Херсонщини. Постійні відносини з кримськими ханами Арсланом Гіреєм, Халімом Гіреєм, Киримом Гіреєм, Селімом III Гіреєм, Максудом Гіреєм і Девлетом IV Гіреєм підтримувалися гетьманськими урядами Кирила Ро-

зумовського та Запорозької Січі включно до 1775 року. Цікаво, що однією з причин знищення Січі російськими військами стала та обставина, що кошовий отаман Петро Калнишевський усупереч вказівкам із Санкт-Петербурга продовжував підтримувати зв'язки з Бахчисараєм і за прикладом гетьманів Богдана Хмельницького та Пилипа Орлика будував плани відновлення повноцінного військово-політичного союзу з Кримським ханством та Османською імперією. Усе це треба знати і популяризувати не тільки серед жителів Херсонщини, але й усю Україну!

– Що, на Вашу думку, слід зробити політикам та науковцям, щоб запобігти напрузі та протистоянню між українцями та кримськими татарами після звільнення Криму?

– Я є прихильником поступових кроків. Давайте спочатку звільнимо спільними зусиллями Крим від загарбників, а потім будемо думати про те, як разом мирно жити на своїй Батьківщині. Кримський півострів є спільною вітчизною як для кримських татар, так і для українців. Думаю, що Українська держава буде спроможною забезпечити вільний розвиток своїх корінних народів.

– Чи можуть дослідження кримськотатарсько-українських стосунків бути плідними в умовах окупації Криму Росією? Як позначилася окупація на роботі істориків? Чи стали недоступними документи, артефакти? Чи нинішній рівень розвитку інформаційних технологій нівелює негативні наслідки окупації? Наведіть приклади, якщо можна.

– Захопивши Крим, путінська Росія порушила не тільки Гельсінський заключний акт 1975 року та Будапештський меморандум 1994 року, але і цілу низку багатосторонніх міжнародних угод у рамках ООН, ОБСЄ, Ради Європи, Співдружності Незалежних Держав, а також положення усіх українсько-російських двосторонніх угод, які були укладені після 1991 року. Сьогодні в анексованому Криму проводиться насильницьке згортання українознавчих і татарознавчих (та й загалом тюркологічних) наукових програм, шкільні та університетські підручники з історії переписуються на угоду імперсько-шовіністичним уявленням кремлівської влади Москви, відбувається моральний тиск на багатьох учених, вчителів та викладачів з метою їхнього залишення Криму. У зв'язку з цим, думаю, що на часі є започаткування потужного академічного Інституту Криму в Києві, який би координував наукові розробки з даної проблематики та об'єднував навколо себе провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників-кримознавців. Дослідження українсько-татарських відносин є над-

звичайно важливою справою в умовах окупації Криму Росією. Звісно, доступ до архівів та бібліотек Криму на сьогодні для українських істориків є закритим, але досить багато документів і матеріалів є опублікованими та відцифрованими або перебувають, наприклад, в архівах Польщі і Туреччини, де мають змогу працювати вчені з України.

– Історики вивчають минуле, однак дозвольте Вас попросити про прогноз. Що чекає на кримських татар, якщо російська окупація Криму затягнеться на десятиліття?

– Кримські татари є знаним народом світу, який завжди умів боротися за свою самобутність і незалежність. Сподіваюся, що чергова російська окупація Криму завершиться перемогою цієї волелюбної нації. Але для цього потрібно багато зробити як усій Україні, так і міжнародному співтовариству.

– Запорозька Січ і Кримське ханство були ліквідовані приблизно в один час Російською імперією. Українці вже чверть століття мають свою державу. Коли і за яких умов можливе відновлення державності кримських татар?

– Моя особиста точка зору така: Крим має належати не тільки татарам, але також українцям, грекам, караїмам та представникам інших багатьох національностей, які з давніх-давен його населяють. Лише незалежна Українська держава, на мою думку, спираючись на Конституцію України, власне військо та міжнародне право, зможе забезпечити звільнення Криму від російської окупації, а також повноцінний розвиток однієї з невід'ємних частин своєї державної території. Тільки після відвоювання Кримського півострова у Російській Федерації можна буде поговорити про забезпечення повноцінного політичного, економічного та культурного розвитку кримськотатарського народу.

СПІЛКУВАВСЯ
ІГОР СВІТЛИЧАНИН

” Моя особиста точка зору така: Крим має належати не тільки татарам, але також українцям, грекам, караїмам та представникам інших багатьох національностей, які з давніх-давен його населяють. Лише незалежна Українська держава, на мою думку, спираючись на Конституцію України, власне військо та міжнародне право, зможе забезпечити звільнення Криму від російської окупації, а також повноцінний розвиток однієї з невід'ємних частин своєї державної території...

СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

(ПРОДОВЖЕННЯ)

У середині квітня військовий клуб вже нараховував у своєму складі близько десяти тисяч членів, що становили порівняно значну силу, бо вся залага складалася з тридцяти тисяч.

Нібито не залишаючи спроб вирішити справу легальним шляхом, ми послали Керенському довгелезну «службову» телеграму з проханням дозволити утворити український полк. Водночас із цим до Києва виїхав голова клубу Мацько, де мав одержати відповідні розпорядження та інструкції від Центральної Ради, яка вже існувала. Москалі закидали нам, що ми відокремлюємося, щоб не йти на фронт. Ми запевняли, що як тільки сформуємо свій національний полк, то зараз же й вирушимо вмирати за «общее отечество». Та нам не вірили. І мали рацію. Вони навіть почали побрязкувати зброєю. Ми теж стали у відповідну позу. В залоговій раді, в штабі залози, в полках і ротах готувалися ліквідувати «раз'єднителів, провокаторів, сепаратистів», тобто нас. Не спали й ми.

Спільними силами Української Громади і Військового Клубу 24 травня було влаштовано Шевченківське свято в Сімферополі. Одних військових українців з нашої залози прибуло до десяти тисяч. Цивільних українців теж прибуло кілька тисяч. Були й делегації від українців залог Феодосії та Севастополя, а також від Чорноморського Флоту. Службу Божу й панахиду відправили українські панотці з А. Левицьким на чолі. Потім хор проспівав національний гімн. Відбувся парад війська. Піднесення надзвичайне. Нестрій зворушувачий.

Та закінчилося свято тим, чого не сподівався хто-небудь з наших ворогів. Член президії нашого клубу поручик Т. сказав:

– Панотець читав у Євангелії – «просіть і дасться вам, шукайте і знайдете, добивайтеся і відчинять вам»... Ми шукали і знайшли себе – з'єдналися поміж собою. Просили в Ке-

НАЦІОНАЛЬНА АРМІЯ

Мелітополь, мітинг у березні 1917 року

СТОЛІТТЯ ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРШОГО СІМФЕРОПОЛЬСЬКОГО ПОЛКУ ІМЕНІ ГЕТЬМАНА ПЕТРА ДОРОШЕНКА

Юрій Тютюнник

ренського дозволу сформувати український полк, але нам того не дано. Добивалися в двері, та нам ніхто їх не відчиняє. Що маємо робити? Панове! Маємо силу – то ламаймо ж двері! Громове «слава» перервало промову. І довго розлягалася воно далеко навколо майдану. Коли затихло, промовець закінчив:

– Ми не розійдемося. Віднині ми складаємо Перший

Сімферопольський Полк імені гетьмана Петра Дорошенка!

Знову залунало «слава». За кілька хвилин полк марширував до казарм, над якими повіяв синьо-жовтий прапор, а на дворі стояла варта, озброєна рушницями і кулеметами. В сотнях провадилося навчання і вправи...»

«Майже за рік я довідався, що Сімферопольський

Полк імені гетьмана Петра Дорошенка не піддався під час муравйовської навали і, пробиваючись до Києва, загинув у боях під Олександрівськом та Синельниковим», – писав Юрій Тютюнник, який 12 лютого 1929 р. був заарештований у Харкові і висланий до Москви, де 20 жовтня 1930 р. розстріляний.

На початку квітня 2017 р. в ефірі «Радіо Свобода», говорячи про український військовий рух століття тому, історик Михайло Ковальчук назвав спогади Тютюнника «дуже гарною літературною вигадкою». За його твердженням, організацію українського полку в Сімферополі «не лише не підтверджують, а й спростовують документи» (які саме – фахівець не уточнив). На переконання Ковальчука, у кримській столиці був створений український курінь, а не полк, і не

у травні 1917 р, а в листопаді, «коли Тютюнника вже давно там не було».

Втім, джерела такі говорять про інше. На початку червня 1964 р. у щоденнику «Свобода» (США) вийшла стаття А. Орла (ініціал не розшифрований – можливо, «Андрій», – авт.) «Куди воно ділось, звідкіля взялось...»¹ зі спогадами про бойовий шлях полку ім. П. Дорошенка на материковій Україні – зокрема, про його участь у боях за Олександрівське (Запоріжжя) зі збільшовиченими матросами Чорноморського флоту наприкінці грудня 1917 р. Автор прибув у середині червня 1917 р. до Сімферополя на службу в 33-му пішому полку. Побачивши на околиці міста на одній з казарм величезний жовто-блакитний прапор з написом «3-я сотня українського полку імені гетьмана Петра Дорошенка», 19-річний випускник Одеської військової школи вирішив, що має служити саме тут. Згодом він став старшиною в цьому полку, обійнявши посаду заступника командира 7-ї сотні. В інших сотнях були по два-три старшини – «наймолодшої ранги офіцери, молодого віку». Отаманом полку був 25-річний поручник [Юрій] Гордіїв-Хвилинський.

Також А. Орел згадує, що в його сотні служив «рядовик з блискучими карими очима й воронячим крилом чуба на лобі, такий безуцисий, як і я, юнак, що пізніше став відомим поетом, – Володимир Сосюра». Втім, як сам Сосюра у своїх мемуарах, так і його біографи цього факту не подають. У листку обліку кадрів від 17.05.1957 р. поет серед іншого повідомляв про себе: «Осінь 1916 – осінь 1918 – учень трикласного нижчого сільськогосподарського училища на станції Яма».

Полк був численний, але хутко зростав за рахунок резервів сімферопольської військової бригади 32, 33 і 34 полків, більшість вояків яких становили українці. Від українського полку до штабу кожного іншого полку вербувати українців були вислані представни-

ки-старшини, серед яких був і Орел. «Російські штаби чинили шалений спротив цій нашій роботі. До нашого полку масово переходили резервові вояки, унтер-офіцери, фельдфебелі, писарі. Не переходили тільки офіцери, збуваючи нас поширеним тоді «Я теж малорос, але проти відокремлення». У серпні 1917-го полк нараховував тисяч 5-6 вояцтва. Озброєння й постачання полку було здобуте в тяжкій боротьбі з московською адміністрацією, аж до збройної демонстрації включно. Тоді російське командування намагалося знекровити українські полки, раз по раз вимагаючи вислати маршові сотні на фронт. Особливо коли Керенському вдалося зробити для гасла «Война до победного кінця» деяку популярність – українці мусіли йти, бо їх і без того цькували, закидаючи дезертирство. Понад тисяча добірних вояків пішли тоді на непопулярний німецький фронт. До того ж з ними помаршували найкращі старшини (В. Тютюнник, Тищенко, Титаренко, Кошовий та ін.), тоді як російські полки вже розкладалися й жодної сотні не послали», – згадує А. Орел.

Автор додає, що приблизно на початку вересня 1917 р. полк ім. П. Дорошенка за Сімферополем зустрічав почесною вартою прибуття похідним маршем татарського кінного полку, який з міста під час Першої світової війни був відправлений ближче до західного фронту; цей полк до Криму відкликав Курултай кримських татар, який «діяв спільно з українцями, що визнавали автономію Криму». Українцям довелося звільнити казарми, в яких розташовувався татарський полк, і зайняти порожні казарми 34-го полку, який «вже майже весь розбігся». «Загалом з татарами були дружні взаємини», – зазначав колишній старшина.

Приблизно в той же час полк ім. П. Дорошенка почав брати під контроль за-

Обкладинка книги
Юрія Тютюнника
«Революційна стихія»

лізничну ділянку від Сиваша до Павлограда через Мелітополь, Запоріжжя, Синельникове: на кожну з цих станцій було вислано по одній чоті (30-40 вояків) зі старшиною та підстаршиною. Адміністрація залізниці, починаючи від залізничного комісара Тимчасового уряду, ставилася до вояків прихильно, надаючи їм вагони, грошове та харчове забезпечення, оскільки «українські частини не були ще розкладені і на них поклали надії всі ті, хто прагнув порядку».

Наприкінці вересня – на початку жовтня до Мелітополя прибув ешелон вояків у шапках із червоними шпиками: це був сформований з вояків сімферопольського полку гайдамацький курінь, отаманом якого став старшина Куделя. Курінь вирушав на дислокацію до Запоріжжя.

Наприкінці грудня «політичні події були дуже гострі: де тільки ставала група людей, одразу ж виникав мітинг». Гостро висловившись про нову більшовицьку владу, старшина Орел ледве уникнув розстрілу збільшовиченими матросами, що прибули до Мелітополя кількома ешелонами. На той момент робітники залізничного депо міста організувалися у «червону гвардію» і «поглядали вороже» на українське військо. «На вантажних платформах навстоячки мчали до міста матроси, поперев'язувані кулеметними стрічками через плечі та обтикані ручними гранатами. Їхали грабувати та вбивати "бур-

жуїв"», – згадує Орел. У військового начальника, полковника, який «радий служити українському урядові, але ні слова українською не розуміє», старшина дістає документи демобілізованого вояка 42-го полку, рештки якого ще трималися в Мелітополі, і дістається свого куреня у Запоріжжі.

«В курені ще не вицухли триюмфальні радощі: курінь дістав бойове хрищення. Жертв немає, крім кількох пораних. З ворожого боку нараховують число 17. Героєм дня кулеметник Пащенко. Він своїм скорострілом із панцерника діяв, як ніхто, успішно. Участь в бою узяли три панцерники. Ворожа панцеробійна куля пробила панцер і поранила Пащенко в потилицю. Рана була неглибока, і Пащенко ходив із забандажованою потилицею веселий і готовий до дальших боїв. Нічого не доводилося мені тоді чути про участь у цій бої будь-яких інших українських частин», – писав Орел.

У цих подіях отаман куреня та його заступник «десь вибули»; обрати на їхнє місце не було когось. «Київ просто виснажував старшинський склад куреня. Як тільки поїде до центральних інстанцій будь-хто зі старшин, назад уже не повернеться. Там йому знаходять обов'язки й назад не пускають», – зазначав Орел. Без відповіді залишалися прохання до Києва надіслати доповідного старшину: «Ніякої вістки, ніяких розпоряджень, ніяких наказів, що куреневі робити, які бойові завдання мати в пляні». Тим часом у Севастополі фактично весь флот став на бік більшовиків. У місті щодня засідав революційний трибунал, який виносив морським офіцерам смертні вироки; щодня виходила газета, в якій друкувалися подробиці цих подій. Мелітополь же грабували три тисячі матросів.

ДАЛІ БУДЕ...

1 А[ндрій?] Орел. «Куди воно ділось, звідкіля взялось...» / А. Орел // Свобода (Нью-Джерсі – Нью-Йорк). – №/№ 104-106. – 3-5 червня 1964 р.

КАЛЕНДАР КРИМУ ПО-УКРАЇНСЬКИ

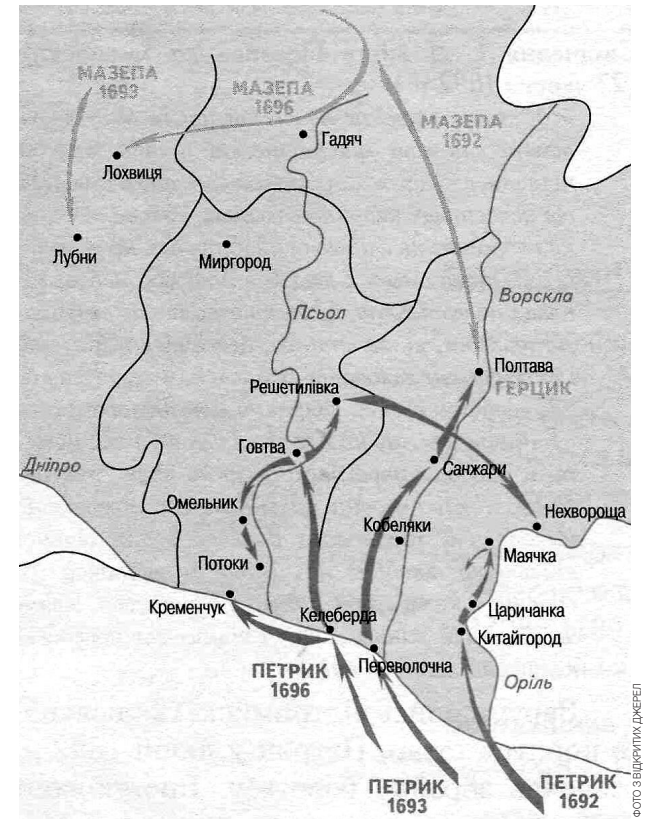
ПОДІЇ:

17 ТРАВНЯ 1917 р. – близько 15 тисяч вояків з різних частин під проводом Юрія Воротова-Хвильинського пройшли з українськими прапорами головними вулицями Сімферополя. Парад приймав заступник голови Сімферопольської гарнізонної ради солдатських депутатів Юрій Тютюнник. Цей день став початком української військової формації у Криму.

20-22 ТРАВНЯ 1928 р. – згідно з рішенням Української секції Загальнокримської нацменкультнаради було утворено Український педколектив для проведення підготовчих заходів з переведення на українську мову шкіл і освітніх закладів, що обслуговували компактні маси укра-

їнського населення Криму. Членами Українського педколективу було встановлено, що «російська культура вплинула тільки на невелику заможну частину письменного населення, яка послуговується українсько-російським жаргоном для відповідей росіянам і взагалі людям з міста. У сільському ж і родинному спілкуванні існує говір переважно український. Що ж до населених українських пунктів, віддалених від міста і більш пізнього утворення Сімферопольського району і всіх населених пунктів Джанкойського та Євпаторійського районів, то в них говірка і побут залишилися в повній українській своєрідності».

21 ТРАВНЯ 1989 р. – у Севастополі було проголошено створення ТОВА-

Походи Петра (Петрика) Іваненка

риства української мови ім. Т. Шевченка. Осередки Всеукраїнського Товариства української мови з'являються також у Керчі та Євпаторії.

26 ТРАВНЯ 1692 р. – у Кизикермені старший канцелярист Генеральної Війська Запорозького Петро Іваненко від імені «вільної держави», «Князівства видільного Київського, Чернігівського і всього Війська Запорозького городового та народу малоросійського» уклав союзний договір з Кримом, який складався зі вступу та 16 статей. За ним Кримська держава зобов'язувалася Україну «від поляків і від Москви і від усіх неприятелів обороняти завжди»; так само мала чинити й Україна щодо Криму. Незгоди між обома сторонами передбачалося вирішувати подружньому. Встановлю-

вався порядок дипломатичних відносин та організовувався поштовий зв'язок. Сторони не повинні були укладати сепаратних договорів. Крим не мав права втручатися у внутрішні справи України, яка як незалежна держава мала самостійно організувати своє життя. З провалом походу 1692 р. Іваненко остаточно втратив підтримку народних низів і старшинської опозиції. В середині 1690-х рр. він був призначений гетьманом «Ханської України»; на цій посаді востаннє згадується у документах під 1712 р.

26 ТРАВНЯ 1992 р. – сімферопольський осередок Всеукраїнського Товариства української мови реорганізований в осередок ВУТ «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка.

ПІДГОТУВАВ
СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

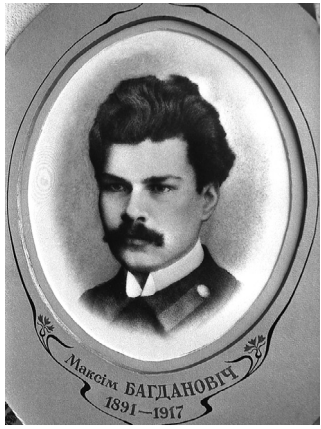

Переселенці до Криму з Чернігівщини (м. Прилуки, початок ХХ ст.)

«СВЕТЛЫ Ж СЛЕД БУДЗЕ ВЕЧНА ЖЫВЫМ»: СТОЛІТТЯ СМЕРТІ МАКСИМА БОГДАНОВИЧА

ПАМ'ЯТЬ

25 травня виповнилося 100 років як 25-річний класик білоруської літератури Максим Богданович навіки спочив у Ялті. Серед його паперів було знайдено аркуш з останніми рядками: «У країне светлай, дзе я ўміраю, / У белым доме ля сінняй бухты, / Я не самотны, я кнігу маю / З друкарні пана Марціна Кухты». Саме у згаданій друкарні у Вільнюсі 1914 р. вийшло прижиттєве видання творів Богдановича «Вянок». Майстра художнього слова відспівали в Олександрівському соборі Ялти, збудованому якраз у рік його народження... У метричних книгах собору він був зазначений як «селянин з Ярославля», на надмогильному хресті ж написали «Студент Максим Богданович».

СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

Народився Максим 9 грудня 1891 р. у Мінську в інтелігентній родині Адама і Марії Богдановичів, яка невдовзі переїхала до Гродно, а потім – до Нижнього Новгорода. У 5 років втратив матір: їй було лише 27. Навчаючись у російській гімназії, захопився вивченням білоруської мови, намагаючись у 10-11 років творити нею і опановуючи її самостійно завдяки книгозбірні батька – історика, етнографа, мовознавця. У 16 років написав свій перший твір – новелу «Музыка» білоруською мовою. Під час революції 1905 р. за участь у демонстраціях потрапив до списків «неблагонадійних». Завдяки хрещеній матері Максим отримував білоруські газети «Наша ніва», де друкувалися його твори, та «Наша доля». У 1908 р. переїхав до Ярославля.

Вперше поет відвідав Крим улітку 1909 р.: батько відправив його на лікування від сухот, через які передчасно зі світу зійшли мати й один з братів Максима. Мешкав він в Аутці на околиці Ялти, у пансіоні для незможних людей «Шалаш», організованому місцевим вчителем Іваном Тарнані; там же була молочна ферма. Нині вулиця, на якій жив митець, названа його ім'ям. У Ялті він зустрів дівчину «з містичними декадентськими настроями» на прізвище Китицина (ініціали «М.А.» не розкриті), з

Пам'ятник Максиму Богдановичу на його могилі в Ялті

Синьо-жовті квіти на могилі Максима Богдановича

якою листувався після повернення до Ярославля.

Втім, найбільше захоплення Богдановича у 1915 р. викликала Клавдія Салтикова, вірменка за походженням, яка разом із

ним лікувалася від туберкульозу в Старому Криму. Про ті стосунки залишився рукопис, не розшифрований повністю дотепер. Товариші Максима свідчили: почуття до заміжньої жінки завдали йому більше страждань, аніж піднесення, і послабили й без того кволе здоров'я.

У лютому 1917 р. Богданович на гроші, зібрані товаришами, знов їде до Ялти на лікування. Оселився він уже поближче до моря, та весняні вологі вітри спричинили погіршення здоров'я поета. Зцілитись йому не судилося...

У 1920-х рр. білий хрест на місці поховання Богдановича змінився пам'ятником з

У 1920-х рр. білий хрест на місці поховання Богдановича змінився пам'ятником з сірого вапняку з червоною зіркою та чотирма рядками з вірша поета «Паміж пясцоў Егіпецкай зямлі...». У 2003 р. на могилі з'явився пам'ятник в античному стилі з білого мармуру, виконаний і встановлений коштом Міністерства культури Республіки Білорусь

сірого вапняку з червоною зіркою та чотирма рядками з вірша поета «Паміж пясцоў Егіпецкай зямлі...». У 2003 р. на могилі з'явився пам'ятник в античному стилі з білого мармуру, виконаний і встановлений коштом Міністерства культури Республіки Білорусь.

23 листопада 2016 р. на могилі Максима Богдановича було відправлено панахиду напередодні 125-ї річниці його народження. Місцевим кліриком УПЦ МП співслужив священник Білоруської ПЦ МП Микола Суханович: з могили він узяв землю, щоб доправити її на батьківщину митця. А на початку грудня капсулу з цією землею було урочисто закладено у супроводі почесної варти до однієї з ніш крипти мінського храму-пам'ятника на честь усіх святих: цей акт назвали символічним поверненням класика на батьківщину.

Питання перепоховання Максима Богдановича, що порушувалося представниками білоруської національної еліти ще з початку

1980-х рр., актуалізувалося навесні 2014 р. через окупацію Криму Росією. Одні культурні діячі підтримали цю ініціативу, інші ж висловили переконання: турбувати останки генія – «не зовсім по-людськи і по-християнськи». Наприкінці березня 2014 р. білоруський письменник Міхась Скобла зазначив: «Визволення святині з російського полону» неможливе вже хоча б тому, що достеменно невідомо, чи дійсно Богданович лежить під надгробком з його ім'ям. Детальний опис місця поховання митця залишив тільки його батько, який спізнився на похорон сина: «У трьох сажнях від околиці цвинтаря, біля дороги, з боку гір. Зливи й потоки з крутосхилу могли легко розмити могилу: я найняв сторожа, щоб її укріпити, але не знаю, чи це зроблено». У 1924 р. хреста з написом «Студент Максим Богданович» було встановлено на підозріло рівному місці...

...«Росія захопила могилу Максима Богдановича – маленький клаптик Білорусі, який мусить мати недоторканий статус. Хоч над усім Кримом сьогодні російський триколор, але над маленькою автономією Богдановича сьогодні й назажди – біло-червоно-білий», – переконаний пан Скобла.

А наприкінці осені 2016 р. під пам'ятником білоруському класику на кримському півдні стояли сині й жовті квіти...

Не забуде його Білорусь. Пам'ятатиме його й Україна.

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

КРИМСЬКИЙ СЛІД ЧОРНОЇ СМЕРТІ

Поховальні дзвони били безупинно: дев'ять разів за чоловіком, три за жінкою, один за дитиною. Жах охопив Середньовічну Європу. Батьки полишали напризволяще дітей, священники кидали паству і тікали геть, лікарі відмовлялися приходити до хворих... Страшна епідемія бубонної чуми знищила десятки мільйонів людей, підвела ризик під Середніми Віками, змінила лад життя, перекроїла мапу Європи. Прийшовши зі Сходу, пошесть проникла в Європу через Крим...

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-публіцистична та мистецька газета
Виходить із 31 грудня 1992 року
Свідоцтво про реєстрацію КВ №12042-913/ПР від 30.11.2006 р.

Засновники

Міністерство культури України
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Адреса редакції
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1;
тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець

Національне газетно-журнальне видавництво
Генеральний директор
Андрій ШЕКУН

Головний редактор
Віктор Мерджинський

Дизайн та верстка
Марк Канарський,
Оксана Кочергіна

Поліграфічний комбінат
ТОВ «Типографія «Від "А" до "Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40
тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51
Розповсюдження і реклама
тел.: +38 (044) 498-23-64

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.
Зміст газети поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету
Передплатна ціна на 2017 р.:
1 місяць – 12,44 грн.;
півріччя – 74,64 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.

Передплатний індекс
90269

Наклад 1000 прим.
Ціна договірною

